

Medvigy Mihály

Régészeti tanulmányúton Mexikóban

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Medvigy Mihály

Régészeti tanulmányúton
Mexikóban

Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár

Impresszum

Medvigy Mihály
Régészeti tanulmányúton Mexikóban

Kézirat gyanánt

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció a szerző kéziratának elektronikus változata, mely a Piarista Rend Magyarországi Tartománya engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más jog a Piarista Rend Magyarországi Tartományáé.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Régészeti tanulmányúton Mexikóban.....	4

Régészeti tanulmányúton Mexikóban

Egy budapesti középiskola tényleges és végzett diákjaiból Pécsi Ágnes egyiptológus régészszakos tanárnő szakszerű vezetésével Szikomor Alapítvány néven működő szakkör egyhónapos tanulmányutat tervezett a Kolumbusz-előtti Mexikó indián képzőművészetének tanulmányozására, a Mexikói Államszövetség és a szomszédos Guatemala területén. Tudni vágyó férfiakból és nőkből mintegy 40 résztvevő a vállalkozás költség-előirányzatának állandó növekedtével az 1995. év vége felé mindössze négy személyre apadt le. Ők azonban elhatározták, hogy tapasztalatszerző céllal és egy következő, nagyobb létszámú vállalkozás előkészítésére együtt mégis elindulnak. Négyünk oda- és visszaszállítását a British Airways légitársaság vállalta óceánrepülésenkint és személyenkint 45.000 magyar Forintért. Budapestről 1995. december 19-én délelőtt indultunk el, és Londonban szálltunk át egy 500 személyt befogadó légi bálna gyomrába. Ugyanazon a napon esti 18 órakor érkezünk meg Ciudad de Mexico légi kikötőjébe az ottani helyi idő szerint.

Mexikóvárosban ki-ki maga gondoskodott szállásáról: én intézménynél, ők hárman, egy férfi és két hölgy, szállodában. Ottlétünk első hetében ismerkedtünk az államszövetség 14 milliónál jelentősen több lakost számláló fővárosával, természetesen és mindenek előtt a nagyszabású és kitűnően rendezett Antropológiai Nemzeti Múzeummal kezdve. Ott kielégítő tájékoztatást kaphattunk az egykori és a jelenlegi Mexikó népeinek műveltségi anyagáról. Maga az óriás város egy nagy völgyben terül el mintegy jó 2.200 méterrel a tenger színe fölött, egy csaknem teljesen feltöltődött mocsár helyén. Sem kútjainak, sem vízvezetékének vize nem alkalmas ivásra. Lenyelve már egyetlen cseppje is okozhat bélfertőzést, vérhast vagy akár kolerát is, ha nem volt előzetesen felforralva vagy elektromosan tisztítva mint „agua electropura”. Az európai építészekről emelt súlyos kőépületek menthetetlenül süllyedni kezdenek, ha a kőalapot nem sűrűn levett cölöpökre fektetik, mint a velencei lagúnákban is szükséges.

Amikor 1519 kora tavaszán a spanyol hódító konkvisztádor Hernán Cortés Kuba szigetéről indulva partra szállt Amerika földjén, ott nagy birodalmat talált, az azték császárságot feudális társadalommal, amely nemesekből, közrendűekből és rabszolgákból állt, mint otthon Európában. Először azt hitték, hogy Ázsiát érték el, sőt hogy Indiában járnak, és az első felfedező Kolumbusz példájára „indianoknak” mondták a bennszülötteket. Nem pusztították ki, hanem keresztényekké és a spanyol korona alattvalóivá törekedtek tenni őket. A vagyontalan nemes lovagok, a „hidalgók” házasságra is léptek az indián nemes hölgyekkel. Alig két éven át tartó véres háborúskodás után le is igázták az azték birodalmat. A fehérek és a rézbőrűek keveredéséből új nép született, a meszticek, akik a jelenlegi Mexikó lakosságának kétharmadánál többre tehetők. El itt velük együtt úgy tízmillió tisztavérű indián is, és csak egynéhány százalék a keveretlen származású fehér. A fegyveres hódítás után a lelkek megtérítése következett. Élen jártak benne a ferences és a domonkosrendi hithirdetők. Ők lettek „Új Spanyolország” első püspökei. Megkeresztelték és tanították a lakosokat, de megtanították őket a latin betűkre is, hogy írni tudjanak indián nyelvükön. Iskolarendszert szerveztek, sőt 1551-ben egyetemi jellegű főiskolát alapítottak számukra, csaknem egy évszázaddal előzve meg a magyar Pázmány nagyszombati egyetemét. Ám a mexikói kereszténység eleinte mégsem lett népszerű a megrögzött idősebbek körében. Egy indián apa három serdülő fiát ölte meg a keresztség felvétele miatt. Ők a nemzet első vértanúi. A rézbőrűek szívét Szűz Mária nyitotta meg: 1531 óta mindmáig tömegesen térden csúszva járulnak Amerika nagyasszonyának „nem emberkéz alkotta” guadalupeai kegyképe elé.

Ami a pogány építészettel illeti, éppen a fővárosban is két jelentős, Kolumbusz-előtti műemléket tanulmányozhatunk. Az 1970-es években egy metróvonal építésekor megtalálták az azték nagy templom-piramis, a főteokalli alapépítményét. Immár szabadtéri múzeumként

tekinthető meg a központi tér (Dzokalo) északkeleti sarkánál. Egykor két istenség templomai emelkedtek ott a magasba. Az egyik Tlalok esőistené, aki nélkül, ha késteti a nyári esőzést, nem terem meg sem az életfontosságú kukorica, sem Mexikó többi fontos élelmiszere, a burgonya, a bab meg a paradicsom, sem a kimeríthetetlen férfierőt kölcsönző kakaó, de a révületet és látomásokat keltő pejotl kaktusz meg a pszilocibe gomba sem. A másik szentély pedig a kegyetlen Vidszilopocstlié, a háborúk istenéé volt, aki sorozatos emberáldozatokat követelt, hadifoglyok kivágott, lüktető szívét, nehogy kialudják az égen a Nap. A főtérről metróval közelíthető meg a hajdani nagypiac, a Tlatelolko szintén feltárt és szépen helyrehozott piramisszerű néhány építménye, mellettük a spanyol hódítók keresztény zárda-temploma és a szövetségi kormány külügyminisztériumának üvegfalú hatalmas épülete. A hely tehát joggal viseli a „Három kultúra tere” elnevezést.

A fővárosból menetrendszert autóbusz-járatokkal kerestük fel a Mexikó-állam területén 100 km-nél nem messzebb fekvő régészeti körzeteket: Teotivakánt és Malinalkót (az indián szavakat nem spanyol helyesírás szerint, hanem magyarosan írom).

Teotivakánban építette meg egy ismeretlen nevű nép az első indián nagyvárost, mégpedig művészi igények szerint megtervezett és elrendezett középületekkel. Virágkorában a Krisztus utáni VI. századtól 200.000 lakosa volt 22 km² kiterjedésű területén. A köznép lakásai természetesen időt nem álló anyagból épültek. A legfőbb műemlék a régészeknél Nap-piramisnak elnevezett 70 m-nél magasabb lépcsőzetes toronyépület, amelynél magasabb az ókorban csak a mexikói Csolula templomhegye és az egyiptomi Kheops-piramis volt. Ha megmászuk a 240 lépcsőfokát, feledhetetlen látvány tárul elénk a Hold piramisától az úgynevezett Citadelláig és a Tollaskígyó-piramisig terjedő és középület-romoktól szegélyezett, 2 km-nél is hosszabb „Halottak útjának” mentén. A Tollaskígyó-piramisnak szobrászati díszítése is van, óriáskígyó- és jaguár-fejek; a középületek falain pedig „expresszionista” vésetek és freskók. A nagyváros 700 után ismeretlen okból hanyatlásnak indult, és a 7. század végére emléke is alig maradt.

Felkerestük a Malinalkó-körzetet is, amely talán a legkésőbbi, mert kevéssel a spanyol konkvisztádorok bejövetele előtt épült egy viszonylag meredek dombtetőn. Szentély és piramis áll rajta. Az azték nemes ifjak közül válogatott sas-rendi és jaguár-rendi lovagok beavatóhelye volt. Ez a két katonai szervezet arra a feladatra vállalkozott, hogy a szinte állandó „virág-háborúk” során minél több foglyot ejtsen emberáldozatok céljára, amelyre azért volt szükség, hogy ki ne aludják a Nap, és el ne pusztuljon az emberiség.

Mielőtt a romokhoz felkapaszkodtunk, a falu temploma előtti piacon indián tánc látványában volt részünk. A másnapi karácsony ünnepére tartott próbát a mindkét nemű ifjúság. A lányok térden alul érő ingben, a rézbőrű fiatalemberek egy ágyékkötőtől eltekintve csaknem meztelenül, karjukon és bokájukon díszes csörgőkkel, fejükön tarka tolldíszrel lejtették dobszóra a körtáncot. Itt említem meg, hogy létezik egy híres másik indián tánc is, a „repülő emberek” tánca, amely voltaképp körhintázás egy kb. 20 m magas póznára csavart négy kötélen. Síp- és dobszóra négy legény repül úszó mozdulatokkal, egyik bokájukra erősített kötélvégen, hanyatt körbe-körbe, amíg a póznára csavart kötelek le nem tekerednek, hogy lejuttassák őket a talajra. Egy-két régészeti helyen ma is bemutatják, ha elegendő néző verődik össze. Utána adományt gyűjtenek maguknak a nem éppen veszélytelen teljesítményért.

Január 6-tól négyszemélyes kisautót béreltünk, hogy további húsz napon át járassuk a távolabbi régészeti helyeket. Először Oaxacába mentünk, ahol Mexikó viszonylag a legkarcsúbb a két óceán között. Onnét kerestük fel Monte Alvánt és a környékén látható egyéb helyek emlékeit. Monte Alván hegyi városa a Kr. utáni 300-as években a zapoték indiánusok központjaként 10.000 lakosúvá fejlődött. Népe birodalom alapításával sohasem foglalkozott, inkább csak vallási központtá lett. Ám valószínűleg ők találták fel az írást (hieroglifekkel) és az írott naptárt. Domborműveken látni lehet „táncoló” alakokat, valójában

megcsonkítottan vergődő hadifoglyokat. A zapotékok egyébként nem voltak kegyetlenek. Nyoma sincs emberáldozatoknak; sőt a régi indiánusoknál általánosan elterjedt pelota-labdajáték vesztes (vagy győztes?) csapatát ill. kapitányát sem áldozták fel. A nép papi uralom alatt állott. Sok a freskódíszes sírbolt. Az egyikből került elő az a páratlan műértékű, egy darabból álló, aranyból öntött halotti álarc és melldísz, amely a mexikóvárosi antropológiai múzeumban látható. Érdekes, hogy a romterület középületei három sorban mind kelet-nyugati tájoltságúak, kivéve egy nyílhegy-alaprajzút, amely pontosan 45 fokra tér el, és valószínűleg csillagdául szolgált. A 900-as évek táján a város elnéptelenedett, talán a termelés elégtelensége miatt. A lakosság szétszóródott, de máig a tágabb környéken él. Monte Alvánból tovább mentünk a közeli Mitlába és Yagúlba. Ezek népes, piacos helyek, szép és viszonylag jó állapotban maradt romépületekkel, amelyek mértani vagy meander-mintás téglalabrákkal ékeskednek.

Erről a vidékről mentünk át a szomszédos országba, Guatemalába, ahol a kitűnő mexikóiaknál sokkalta nehezebben járható autóutak fogadtak minket. Az egyik magashegyi út 17 km-ének megtételéhez tíz óra sem volt elegendő. A híres és sok látnivalót ígérő mája Tikál volt az úti célunk. Tőle már alig 100 km-re leszakadva találtuk egy sebes vizű, vizeséses folyó hídját. Egy falucska fogadójában elköltött éjszaka után az addigi útvonalon vissza kellett térnünk Guatemala fővárosába, ahol be kellett érünk az ottani kitűnő antropológiai múzeum és az érdekes állatkert megtekintésével. Onnét tértünk vissza Mexikóba, hogy a Yucatán-félsziget régészeti helyeit felkeressük.

Csiapász szövetségi állam lakossága akkor éppen nem volt nyugodt a közelmúlt fegyveres eseményei után. Ám minket senki sem akadályozott utunkban, mindössze egy-kétszer igazoltatásul megnézték az útlevelünket. Palenque városában fehér ruhás gyermekek és fiatalok tömegtüntetésével találkozunk. „Megtorlások nélküli békét” sürgettek Csiapász számára. Palenque egyébként nem indián nyelven van, hanem spanyol szó, palánkot jelent. A régészeti terület 8,5 km-re van a várostól. Fenntartása állandó harc a természettel. Az esős nyári időszakban itt ömlenek a legbőségebben a felhőszakadások, és a buja őserdei növényzet mindent meghódítani próbálkozik. Mi – szerencsénkre – a szárazabb „téli” időben jártunk ott, gyümölcsérlelő meleg nappali időben. Sok az érdekes építmény: piramisok, pelota-pályák, kastély csillagvizsgáló toronnyal. A „feliratok templomának” alapjául szolgáló piramisban kivételesen fejedelmi sírboltot fedezett fel 1952-ben Albert Ruiz Lhuillier régész. A kripta, amelyhez a tetőről lefelé 66 lépcsőfok vezet, a tuskólábú Pa-Kál királyé volt, aki Kr. után 683-ig uralkodott állandóan, miután 12 és fél évesen trónra lépett. Csaknem 80 éves volt, amikor meghalt. Gazdag ékszer-sírmelléklettel temették el. Arcát felbecsülhetetlen értékű álarc fedte. Szolgaszemélyzetét, hat ifjút, egy halomban a koporsója mellé temették. A sírüreget ma üres, mert tartalmát átvitték a főváros antropológiai múzeumába, ahonnan az álarcot 1985-ben lopták el. Lhuillier régészt a piramis mellett temették el, a romkertben.

Palenqueről az első könyv 1822-ben Angliában jelent meg délibábos elképzelésekkel megtűzködve Antonio del Rio kapitány jelentését, amit a gyarmati hatóságokhoz nyújtott be 1786-ban. A kapitány beadványa elkallódott, de egy ott élő brit alattvaló még idejében lefordította és kiadta. 1807-ben Guillermo Dupaix mexikói kapitány megtisztította a területet az őserdőtől, és szintén jelentést írt, amely franciául jelent meg 1838-ban a német von Waldeck rajzaival. A nemes gróf a maláriával dacolva 1831-től két évet töltött ott egy másik piramis tetején álló templomban 60 évesen, indián szeretője társaságában; majd 109 éves korában halt meg. A gróf azonban szélhámós volt, és az épületeket képzeletbeli részletekkel megtoldva rajzolta le, hogy könyve kapósabb legyen. A könyv hatására kezdett el kutatni John L. Stephens amerikai régész, aki 1840-ben meghívta Frederick Catherwood rajzolóművészt. A helyszínen készült kitűnő képek végre leálcázták Waldeck hamisításait. Egykori lakóhelyét mindmáig „a gróf templomának” nevezik Palenquében. Érdekes különben, hogy a romok közt két temploma is van a keresztnek. Ez a mája-kereszt azonban

nem Krisztus-jelkép, hanem az oldalirányokba is elágazó kukorica növénynek, az indián élet alapfeltételének tiszteletével függ össze.

Palenquéből a yucatáni maják hajdani központjába, Csicsen-idszába mentünk tovább. Méltán nagy idegenforgalmi hely sok látnivalóval. Vasárnap ingyenes. Van egy nagy piramis az istenként tisztelt Tollaskígyó (Kukulcán) templomával, van több pelota-pálya és hozzá „dszompantli”, azaz a levágott fejek temetője, van csillagda, ahová csigalépcsőn kellett felmenni, és van szállásépület papnők számára, amit a spanyolok apácázárdának neveztek el. Esőistennek, akit itt Csáknak vagy Csák-Mólnak neveznek, két ábrázolása is előfordul: földön heverő alak, ölében egy edénnyel, vagy épületek homlokán esetleg sokszorozva téglamozaik-arc két kerek szemmel, vicsorgó fogakkal és hosszan kunkorodó elefánt-ormánnyal.

A környéken cseppköves barlangot is lehet találni. Ilyen helyeken a talajvíz földalatti tavakban gyűlik meg, és ha fölötte a keskeny földréteg beszakad, nyílt tó keletkezik. Vízet lehet meríteni belőle, akár egy egész város ellátására. Csicsen-idszában két ilyen tó is van. Az egyik a romterület központjában, a másik jóval az „ezer oszlopos” fedetlen csarnok és a nagy piramis mögött. Mindkettőt dszenoténak nevezik. Ez utóbbi a szent tó. Vízkiemelésre nem használták. Hozzá a majáktól épített 6 m széles kövezett út vezet. Áldozati ajándékokat dobtak belé, nem egy esetben ifjakat és leányokat is, ha Esőisten késlekedett a termés-érlelő esőzéssel. Az emberáldozatnak szánt személyeket előbb tisztára mosták a tó mellé épült gőzfürdőben.

Usmál volt a következő állomáshelyünk. Itt két meredek piramist is láthattunk, a gazdagon díszítő mája építészet számos egyéb remekével együtt. Ilyen a nagyszabású „apácázárda”, a teknősbéka-frízes ház és a galambdúc-tetődíszes szalagépület.

Usmál környékén számos kisebb régészeti területet is megnézhattunk, amilyenek Kabáh és Szajíl. Ezek földtani felépítése annyira más, hogy kutakat sem lehet fúrni. Az esős nyár folyamán a föld alá épített ciszternákban raktározzák el az ivóvizet, ahonnan mint kutakból lehet meríteni. Ugyanez a helyzet Slapokban, ahol egy díszes homlokzatú épületen két téglamozaik, Esőisten arculata látható. A ház sarkán egymás alatt sorban meredeznek Csák görbe ormányai. Néhány km-re van Labna. Ott egy sokajtós, sokszobás épületen látjuk Esőisten téglamozaik arcát. Onnét szent út vezet a nehezen járható piramishoz. A tetején magas homlokzatú templomocska áll. A közelében diadalív van, amelynek mind a két oldala más stílusú.

40 egynéhány km-es autózással jutunk innét Edznába, ahol a 31 m-es piramis magasában áll az „Akropolisz”. De van egy kisebb piramis is, tetején a kis Akropolisszal. A legérdekesebb látnivaló azonban a „Maszkok temploma”. Benne sűrű palmarostokkal fedett fészker alatt áll a Napisten két, stukkóból készült – és a gyenge-ellenállás-képes anyag ellenére el nem pusztult – arculata: a friss reggeli és a fáradt alkonyati Nap. Az utóbbinak megmaradt a piros, kékeszöld és fekete színezése is. Mind a két maszkon észlelhetjük a mája férfiszépség ismertető jeleit: a mesterségesen függőlegesre megnyújtott koponyát, a formára reszelt fogakat és a befelé kancsal két szemet. A közelben van a meglepően keskeny és rövid pelota-játéktér, ahol a falból kiálló átdobógyűrűn kellett átjuttatni a medicin-labda nagyságú tömény gumilabdát anélkül, hogy kézzel érintették volna. A két csapat mérkőzésének jelképes, sőt vallási értelme volt. Némileg különböző játékszabályokkal, a majáktól terjedt el az összes indián népeknél.

A nagyvárosias, 200.000 lakosú Villahermosában felkerestük a szabadtéri „La Venta” múzeumot, ahol telepített mini-őserdőben kanyargó ösvényeken járva kell „felfedeznünk” a régészekről újabban olmekoknak nevezett indián ősnép jókora bazalt-szobrait. A faágakon szabadon ugrándoznak a majmok. Egy másfél méteres lajhárféle leereszkedett hozzánk, és koldult, látni valóan nem félt az emberektől. A jaguárok, a kisebb macskafélék és a krokodilusok persze úgy vannak elhelyezve, hogy a látogatóknak ne árthassanak.

A főváros felé visszautaztunkban meglátogattuk Dszempoalát, amely valaha a totónak indiánusok városa volt, de az azték császársághoz tartozott. Itt csütörtökön vagy vasárnap láthattunk volna „repülő embereket”, de körhinta-teljesítményüket más napokon nem mutogatják. Egymás közelségében vannak az építmények meg a nagy és a kis piramis. Jellemzőjük, hogy szépen lekerekített kisebb-nagyobb kavicsokból vannak összeállítva, és a peremükön „kéményeik” vannak, azaz fogazatuk van. Innét néhány órás utazással egy fennsíki nagyvárosba, Pueblába érkeztünk. A Popokatapetl 5000 m-nél magasabb csúcsai mutatták az útirányt. Január közepe lévén itt már fáztunk éjszaka a szállodai szobánkban.

Csololán keresztülutazva indultunk „haza”. Mindenesetre felkerestük a teotivakáninál csaknem egyformán magas, sőt 425 m²-es alapterülete miatt az egyiptomi Kheops-piramisnál is terjedelmesebb Tepanapát. Kevésbé látványos piramis, mint azok, mert jórészt benőtte a növényzet, és csak az egyik oldalán látszik, hogy lépcsőzetes építmény. A csúcán kupolás keresztény templomocska áll. Csolula különben a sok templom városa. Színesek és barátságosak. Innét ereszkedtünk le Ciudad de Mexico szintjére.

A fővárosból már csak egyetlen kirándulást tettünk. Elmentünk a 65 km-re fekvő tolték főváros romjaihoz, Tulába. Szép múzeuma mellett nevezetes látnivalói egy 40 m hosszú kőfal emberevő kígyók domborművű ábrázolásával, és egy nem túlságosan magas piramis, fenn a tetején csaknem háromszoros-embermagasságú bazalt telamónokkal, felfegyverzett harcosok szobraival, amelyek valaha tetőt hordoztak. A piramis alján nagy oszlopcsarnok is áll, de ma szintén már tetőzet nélkül. Tula ősi papkirálya a fehérbőrű és szakállas szelíd Topilcin volt. Nem emberek feláldozásával tisztelte az embereket növénytermesztésre tanító Ketcalkoatl istent. A monda szerint a hadak kegyetlen istene, akit Füstölgő Tükörnek hívtak, elcsábította a papkirály leányát, az apát pedig részegeskedésre szoktatta. Az elbúsult király a tengerpartra bujdosott, és nyugat felé elhajózott 987-ben, megjövendölve, hogy évszázadok múltán visszatér, és ismét elfoglalja trónját. Az aztékok, akik a toltékokat őseikként tisztelték, az elbujdosott királyt az isteni Ketcalkoatllal azonosították, és visszavárták. Ez volt az oka, hogy II. Moktezuma azték császár 1519-ben hódolattal fogadta a nyugatról jött szakállas Hernán Cortést, minthogy a visszatért Ketcalkoatlt vélte felismerni benne. A konkvisztádor pedig, akinek csak 50 lovasa volt, de tüzfegyverei is, néhány száz emberével meg tudta hódítani és spanyol királyi gyarmattá tette az egész azték birodalmat.